

RECENZIE

ROJKA, Ľ.: *Stvorenie vesmíru z ničoho: Quentin Smith proti Williamovi Craigovi*

Trnava, Dobrá kniha 2012. 252 strán. ISBN 978-80-7141-734-4

Ľuboš Rojka vo svojej novej monografii predstavuje pomerne komplexnú problematiku začiatku vesmíru a možnosti jeho zapríčinenia Stvoriteľom. Kniha nadväzuje na predchádzajúcu úvodnú štúdiu *Kto je Boh a či vôbec jestvuje* (2010), ktorá chce byť „sprievodcom v problematike filozofickej teológie“ (s. 16). Nová monografia je zameraná na *kalámsky* alebo časový kozmologický argument pre jestvovanie Stvoriteľa. Autor v tejto oblasti už publikoval článok „Quentin Smith a jeho obhajoba ateizmu“ (*Acta Facultatis Theologicae Universitatis Comenianae Bratislaviensis*, 2010), v ktorom rozvíja niektoré prvky Smithovho „deduktívneho argumentu, že Boh nemohol stvoriť vesmír“ (porov. s. 250 – 260). Nová monografia predstavuje systematicky teóriu W. Craiga, ktorý sa dlhodobo pokúša dokázať, že teistická koncepcia stvorenia je rozumne dobre podložená.

Autor v každej z troch častí knihy vysvetľuje a obhajuje jednu z troch základných téz argumentu a zároveň pridáva kritický postoj Q. Smitha. Prvá časť je o princípe príčinnosti v zmysle, že všetko, čo začína existovať, musí mať príčinu svojej existencie. Najzaujímavejšia je v nej pravdepodobne analýza modelov príčinnosti rozpracovaných v termínoch nutných a postačujúcich podmienok, kontrafaktuálov a pravdepodobnostných modelov, kde sa ukazuje neudržateľnosť redukcionistického prístupu k tomuto princípu. Ďalej sa autor dotýka pomerne citlivej a náročnej problematiky kvantovej teórie. V závere tejto časti dospieva k tomu, že determinizmus, príčinnosť a predpovedateľnosť sú navzájom odlišené kategórie, a preto indeterminizmus neznamená nezapríčinenosť. Ani nový fenomén „kvantovej previazanosti“ nemá byť interpretovaný ako nepríčinný vzťah, ale ako nový druh príčinného vzťahu. Preto nie je dôvod, aby sme pochybovali o platnosti princípu príčinnosti, ako je definovaný v prvej téze časového argumentu.

Druhá časť knihy sumarizuje dostupnú evidenciu o tom, že vesmír mal začiatok s časom alebo v čase. Začína štandardným modelom veľkého tresku, prechádza cez inflačné, chaotické a strunové modely vzniku vesmíru, a plynule prechádza do filozofických (apriórnych a aposteriórnych) argumentov, že vesmír musel mať začiatok a vznikol z ničoho, v zmysle tradičnej materiálnej príčiny.

To, že všetko, čo začína existovať, musí mať príčinu svojej existencie, a že vesmír začal existovať, však ešte neznamená, že vesmír mal osobného Stvoriteľa, čo je predmetom tretej časti knihy. Práve v uvedennom konštatovaní vystupuje do popredia Smithov radikálny postoj, že ak vesmír vznikol s istou pravdepodobnosťou, ako to hovorí Hawking

(a Hartle) na základe vlnovej funkcie vesmíru, potom vesmír nemohol byť stvorený Bohom. Podľa knihy však nie je rozhodujúci ten-ktorý prvok navrhovanej teórie, ale to, ktorá hypotéza ako celok podáva lepšie vysvetlenie vzniku vesmíru: či tradičné teistické vysvetlenie pomocou osobného Stvoriteľa alebo Smithom navrhované vysvetlenie pomocou nutného nulového bodu a vlnovej funkcie. Záver autora je, že Smithova hypotéza nemá ani zďaleka takú vysvetľujúcu silu, ako má teistické vysvetlenie. Craigov argument pre existenciu Stvoriteľa dáva zmysel a rozumne podporuje jeho záver, a jeho celkové vysvetlenie stvorenia vesmíru má prednosť pre Smithovým.

Pre slovenského čitateľa novej monografie je obohacujúce hlavne objasnenie najnovších teórií súvisiacich s princípom príčinnosti, vznikom vesmíru a s pojmom Boha. Napríklad použitie modálnej logiky možných svetov pri vysvetľovaní stvorenia a vzniku vesmíru (aj keď nie je centrálnym prvkom monografie) je u nás zatiaľ pomerne zriedkavé.

PhDr. Oľga Gavendová, PhD.

POTOČÁROVÁ, M.: *Pedagogický výskum v Oceánii: Na Šalamúnových ostrovoch.*

Bratislava, Vydavateľstvo Univerzity Komenského v Bratislave 2012. 101 strán. ISBN 978-80-223-3123-4

Rozsahom pomerne útla, ale obsahovo veľmi bohatá a zaujímavá publikácia profesorky Márie Potočárovej, slovenskej pedagogičky pôsobiacej na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, predstavuje v našich slovenských pomeroch ojedinelú *Pedagogickú čítanku* (doslovne by sme mohli povedať, že ide o učebný text, ktorý rozširuje pohľad na komparatívnu multikultúrnu výchovu, rodinnú pedagogiku a terénny pedagogický výskum), prinášajúcu celý rad informácií nielen pre študentov pedagogiky, ale pre každého slovenského čitateľa, pokiaľ mu nie sú otázky výchovy a vzdelávania ľahostajné, ba chce sa dozvedieť niečo viac aj o tom, ako vyzerá situácia v tejto oblasti až na „druhom“ konci sveta, na vzdialených Šalamúnových ostrovoch, geograficky patriacich k ostrovom Melanézie v Tichom oceáne. Môže si tak urobiť obraz o tom, v akých rozdielnych „svetoch“ žijeme, ale tiež o tom, aký má význam výchova, rodinné prostredie a vzdelávanie vôbec, teda nezávisle od toho, aké geografické, politické, kultúrne a sociálne pomery sú pre tú-ktorú časť sveta charakteristické, no zároveň pritom pochopiť, aké sú tieto pomery pre úspešnú realizáciu výchovy a vzdelávania dôležité. Táto komparácia je o to relevantnejšia, že v dnešnom globalizujúcom sa a multikultúrnem svete nás učí vzájomnému porozumeniu a úcte, a to napriek odlišnosti a inakosti, ktoré musí-